

Umeå växer – tryggt och säkert

Färdriktning 2020–2025

**UMEÅ
KOMMUN**

Sammanfattning

Umeå kommun är den enda större kommunen i landet där det ännu inte finns ett utsatt område, men även i Umeå finns tendenser till social oro. För att motverka dessa tendenser initierades det övergripande uppdraget *Umeå växer – tryggt och säkert* under 2018.

Umeå växer – tryggt och säkert utgår från det globala hållbarhetsmålet i Agenda 2030: mål 11 *Hållbara städer och samhällen* och framförallt delmålen 11.3 *Inkluderande och hållbar urbanisering* samt 11.7 *Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla*. Uppdraget utgår även från det nationella miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö*. Uppdraget är förankrat med kommissionen mot social hållbarhet.

Uppdraget Umeå växer – tryggt och säkert har under 2,5 år arbetat med att förebygga social oro och utanförskap med målen att öka tryggheten, minska brottsligheten och motverka tendenser till social oro.

De nordöstra stadsdelarna som uppdraget fokuserar på – Mariehem, Ålidhem och Ersboda, har utvecklats olika genom tiden uppdraget varit igång. Den samlade bedömningen, som de sakkunniga tjänstepersonerna i brottsförebyggande arbete på Övergripande planering gör, är att situationen på Ersboda och då framförallt Östra Ersboda har blivit värre under den tiden som uppdraget varit igång, medan situationen på Ålidhem är något bättre. Dock finns det oro kring ungdomsgrupperingar och kriminalitet på och runt Ålidhem centrum. Situationen i utemiljön, med kriminalitet och ungdomshäng på Ersboda har å andra sidan förbättrats, alternativt normaliserats.

Kommunen har inte genomfört någon trygghetsmätning på bostadsområdesnivå, däremot genomför AB Bostaden en årlig undersökning som visar att tryggheten generellt ökar på alla områden sedan förra mätningen i fjol. Ålidhem och Mariehem har dock minskad trygghet kvällar och nätter, Östra Ersboda har minskad trygghet i trapphusen.

Hösten 2018 genomförde Umeå kommun Unga-enkäten, en folkhälsoenkät bland unga som genomförs vartannat år (nästa gång hösten 2020), där finns svar på hur tryggheten utvecklas för unga på bostadsområdesnivå. I rapporten Unga 18 är det de unga killarna på Ersboda som uppger att de är mest otrygga av alla i kommunen medan tjejerna på de östra stadsdelarna, där Ålidhem ingår, är de tjejer som uppger sig vara mest otrygga.

Uppdraget Umeå växer – tryggt och säkert har även visat sig vara intressant nationellt där Brottsförebyggande rådet, BRÅ, tilldelat medel till Centrum för utvärderingsforskning på Umeå universitet för att följa arbetet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Innehållsförteckning.....	3
Inledning.....	5
Metod	5
Målbild.....	7
Från fem fokusområden till två.....	7
Slutsatser	7
UmeBrå rekommenderar	7
Fem övergripande rekommendationer.....	8
Åtgärder i fokusområde 1, krafttag mot narkotika.....	8
Åtgärder fokusområde 2, motverka segregation och utanförskap	9
Hur är situationen på de nordöstra stadsdelarna?	10
Socialtjänstens beskrivning av läget.....	10
De socioekonomiska skillnaderna mellan stadsdelarna	11
Upplåtelseform.....	11
Disponibel inkomst.....	11
Etniskt ursprung	12
Födelseland	13
Ohälsodagar	13
Skolresultat.....	14
Umeå kommuns resurser på olika nivåer	15
Lägesbild Östra Ersboda	16
Kriminalitet och då framförallt narkotikarelaterad kriminalitet.....	16
Psykisk ohälsa	17
Finansiering av missbruk	18
Våldsbrott.....	18
Otrygghet.....	18
Risk för segregation och utanförskap.....	19

Bristande föräldraförmåga	20
Lägesbild Ålidhem	21
Skolresultat och skolklimat	21
Tryggheten på Ålidhem/utemiljö	21
Ålidhem centrum.....	22
Referenser	24
Bilagor.....	26

Inledning

Under hösten 2017 sammanställde polisen i Umeå en rapport om situationen på de nordöstra stadsdelarna som visade på tecken till social oro och en liknande problematik, om än i lägre skala, som de utsatta områdena i Sverige som polisen klassificerat. Ett beslut togs sedan i kommunstyrelsen om att arbeta med uppdraget Umeå växer – tryggt och säkert och kommunfullmäktige tog formellt beslut 2018. I årsskiftet 2017/2018 genomfördes tre workshoppar med kommunanställda som arbetar på de nordöstra stadsdelarna, det gjordes intervjuer med nyckelpersoner och alla skolledare involverades i arbetet. Det resulterade i fem fokusområden och en aktivitetsplan med åtgärder för att komma till rätta med den problematik som upplevdes. (Se bilaga 1)

Tre år senare har många aktiviteter genomförts och situationen på de nordöstra stadsdelarna är delvis förändrad. I februari 2020 beslutade styrgruppen Umeå växer-tryggt och säkert att göra en ny lägesbild och ta fram en ny färdriktning för uppdraget Umeå växer-tryggt och säkert med sikte på år 2025.

Den här lägesbilden kommer först beskriva situationen på de nordöstra stadsdelarna genom den statistik som kommunen har tillgång till, bland annat från socialtjänstens och kommunens enhet för statistik och analyser. Därefter kommer en lägesbild för Östra Ersboda och sedan en för Ålidhem. Sist finns en källförteckning.

Utifrån lägesbilderna har Umebrå, Övergripande planering gjort förslag på målbild och rekommendationer till berörda nämnder för att komma till rätta med de utmaningar som lägesbilderna visar. *Umeå växer-tryggt och säkert. Färdriktning 2020–2025* har gått på remiss till 7-chefsgruppen (chefer inom utbildning, IFO, fritid unga och säkerhetsenheten, med ansvar för verkställande av Umeå växer-tryggt och säkerts uppdrag). Dokumentet har sedan godkänts av Styrgruppen för Umeå växer-tryggt och säkert. Därefter har en presentation givits Umebrå styrgruppsmöte 2020-09-22, för att slutligen fastställas av Kommunstyrelsen.

Metod

Sammanställning och analys har genomförts av tjänstepersoner på strategisk utveckling, Övergripande planering. Under mars 2020 genomfördes workshoppar på Ålidhem och Ersboda. Det var planerat en workshop för Mariehem också men på grund av utbrottet av Covid-19 deltog endast 3 av 15 anmälda vilket inte kan ses som tillräckligt underlag för en lägesbild. De som inte deltog hade möjlighet att skicka in sina synpunkter via en webbenkät

men endast ett svar kom in. Till den här lägesbilden finns det därför inte tillräckligt med aktuellt underlag för att kunna presentera en lägesbild för Mariehem.

Besök på elevråden på Ersängsskolan och Södra Ålidhemsskolan har genomförts för att ta del av ungas röster om läget på deras stadsdelar. För att få del av ungas röster har även rapporten Unga 18 varit en källa. Under hösten 2019 genomförde Umeå kommun stadsdelsdialoger runt om i hela kommunen och dokumentationen från Ersboda och Ålidhem har legat till grund för den här lägesbilden, målbilden och de rekommendationerna som görs.

Även mötesanteckningar från strategiska grupper som verkar inom Umeå växer – tryggt och säkert samt polisens lägesbild som presenterades på UmeBrå styrgrupp i februari 2020 har använts som underlag som lägesbild, målbild och rekommendationer.

Slutsatser

Målbild

Umeå har i dag inget utsatt område, och ska inte heller få det i framtiden.

Från fem fokusområden till två

Tidigare hade uppdraget fem fokusområden: motverka kriminalitet och droger, förebygga utanförskap och social marginalisering, stärka föräldrar, förbättra samverkan samt skapa förutsättningar för meningsfull fritid. Förslaget är att minska ner dessa till två.

1. Krafttag mot narkotika
2. Motverka segregation/förebygga utanförskap

UmeBrå rekommenderar

En utvärdering, som genomförts av Centrum för utvärderingsforskning på Umeå universitet, visar att de flesta insatserna som genomförs och har genomförts inom Umeå växer – tryggt och säkert är relevanta och kompletterar polisens och kommunens ordinarie arbete, men att insatserna är otillräckliga för att uppnå målen. I utvärderingen rekommenderas att arbetet utvecklas genom att ges en högre prioritet samt att fler behöver bli delaktiga i hur ett tryggt och säkert Umeå ska utformas.

UmeBrå tar fram en ny lägesbild och färdriktning för kommande år, 2020–2025. Den nya färdriktningen kommer därför att spetsa interventionerna runt social och situationell brottsprevention. Arbetet ska fokusera på mer kraftfulla insatser som ska ge barn och unga tillgång till goda och trygga livsmiljöer samt stärka den sociala sammanhållningen och delaktigheten i samhället.

Erfarenheterna som Umeå universitetet och UmeBrå gjort under resans gång är att Umeå, för att fortsätta växa tryggt och säkert, kräver att polisen, kommunen, Region Västerbotten och övriga aktörer är uthålliga och arbetar strategiskt förebyggande, men framförallt långsiktigt. Enligt Hanberger (2020) för att motverka tendenser till social oro krävs att polisens, kommunens och övriga aktörers insatser är uthålliga och att det finns fungerande

samverkansstrukturer. Umeå växer-tryggt och säkert bör ses som ett långsiktigt uppdrag. Skulle uppdraget avslutas riskerar tendenser till social oro att öka.

Fem övergripande rekommendationer

1. Integrera kommunens övriga arbete mot Barnfattigdom i uppdraget Umeå växer-tryggt och säkert.
2. För den sociala preventionen behöver stöd- och omsorgsförvaltningens förebyggande verksamheter flytta fram sina positioner för att möta unga i riskzon för missbruk och kriminalitet. Ett förstärkt stöd till föräldrar behöver utvecklas.
3. Utbildningsförvaltningens pågående arbete att fokusera på de elever som riskerar att inte nå målen i skolan behöver förstärkas och samordnas med andra aktörer på området. Det är avgörande med tidiga insatser och kontinuerligt stöd. Ett förstärkt stöd till föräldrar behöver utvecklas.
4. Fritidsförvaltningen och kulturförvaltningen behöver fortsätta arbetet med att mobilisera ideella organisationer genom att inkludera dessa i målbilden och ge dem tydlighet av vad de kan bidra med. Särskilt fokus behöver dock läggas på de barn och unga som inte är aktiva i föreningslivet på grund av socioekonomiska anledningar. Fritid unga bör under lov prioritera öppna mötesplatser och aktiviteter på de nordöstra stadsdelarna. Ett förstärkt stöd till föräldrar behöver utvecklas.
5. UmeBrå, samhällsbyggnadsförvaltningen, koordinerar uppdraget Umeå växer – tryggt och säkert. Övriga kommunförvaltningen och kommunala bolag kommer att involveras i arbetet. Näringslivet på de nordöstrastadsdelarna spelar en viktig roll och behöver involveras ytterligare.

Åtgärder i fokusområde 1, krafttag mot narkotika

- Strukturerad tvärsektoriell samverkan för unga i riskzon med följande aktörer: skola, socialtjänst, polis och gärna fritid och primärvården. Sker på sekundärpreventiv nivå.
- Strukturerad samverkan för unga vuxna upp till 25 år som är brottsaktiva eller på väg in i kriminalitet, och stöd till avhopp från kriminalitet med följande aktörer: socialtjänst och polis samt gärna kriminalvård, Viva och Arbetsförmedlingen. Unga vuxna som är i riskgrupp för kriminalitet behöver komma i arbete. Sker på tertiärpreventiv nivå.

Åtgärder fokusområde 2, motverka segregation och utanförskap

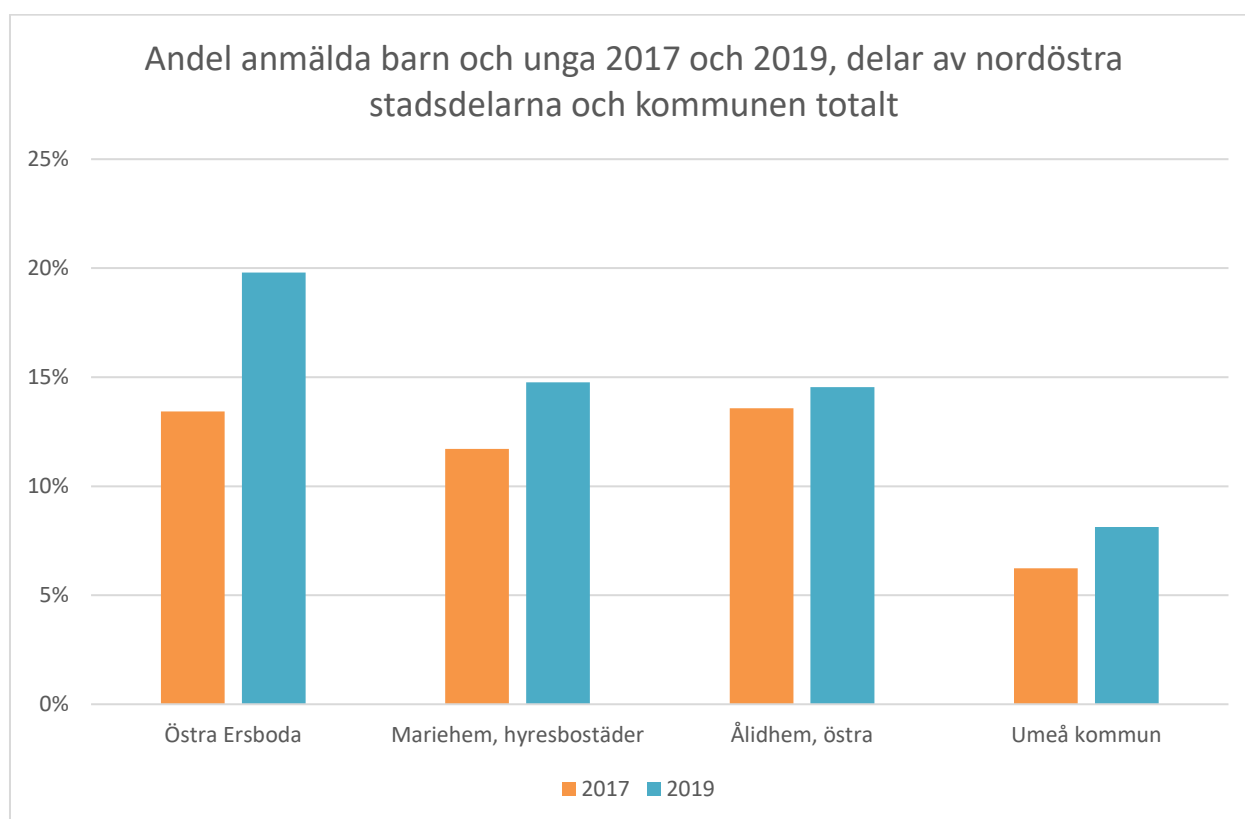
- Primärvården inom Region Västerbotten deltar i samverkan kring uppdraget Umeå växer – tryggt och säkert.
- Platssamverkan behöver utvecklas i Umeå kommun. Särskild prioritet på Ålidhem centrum, enligt den trygghetsöverenskommelse som finns.
- Metoden Effektiv samverkan för trygghet (EST) ska utvecklas. En förvaltningsövergripande analys- och ledningsgrupp behöver tillsättas. Resultaten och uppföljningarna behöver nå fler i kommunen.
- Människan bakom uniformen (MBU) permanentas. Socialtjänsten får huvudansvar att bedriva metoden.

Hur är situationen på de nordöstra stadsdelarna?

Socialtjänstens beskrivning av läget

Antalet anmälningar till socialtjänsten har ökat med 300 procent från 2012 till 2019. Under 2019 inkom 3 367 anmälningar om barn som far illa. Socialtjänsten har tagit fram statistiskt underlag för att se hur anmälningar om barn som far illa är geografiskt fördelade. Andelen anmälningar för åldersgruppen 0–20 år skiljer sig kraftigt mellan olika stadsdelar och kan också variera kraftigt inom samma stadsdel, exempelvis mellan östra och västra Ersboda (se diagram nedan). Det är en överrepresentation på de nordöstra stadsdelarna. Ersboda ligger nästan nio procentenheter högre än kommunens genomsnitt, 16,9 procent mot 8,1. Skillnaderna mot snittet är mindre för Ålidhem och Mariehem.

Socialtjänsten ser sammanvägt att de socioekonomiska faktorerna är sämre på nordöstra stadsdelarna än snittet i Umeå. Större trångboddhet och större beroende av försörjningsstöd är exempel på det.

Figur 1. Socialtjänsten Umeå 2019

”Strukturen i de kriminella nätverken likheter med de patriarkala, kollektiva strukturer som finns i hederskulturer. Därmed inte sagt att hederstänkande

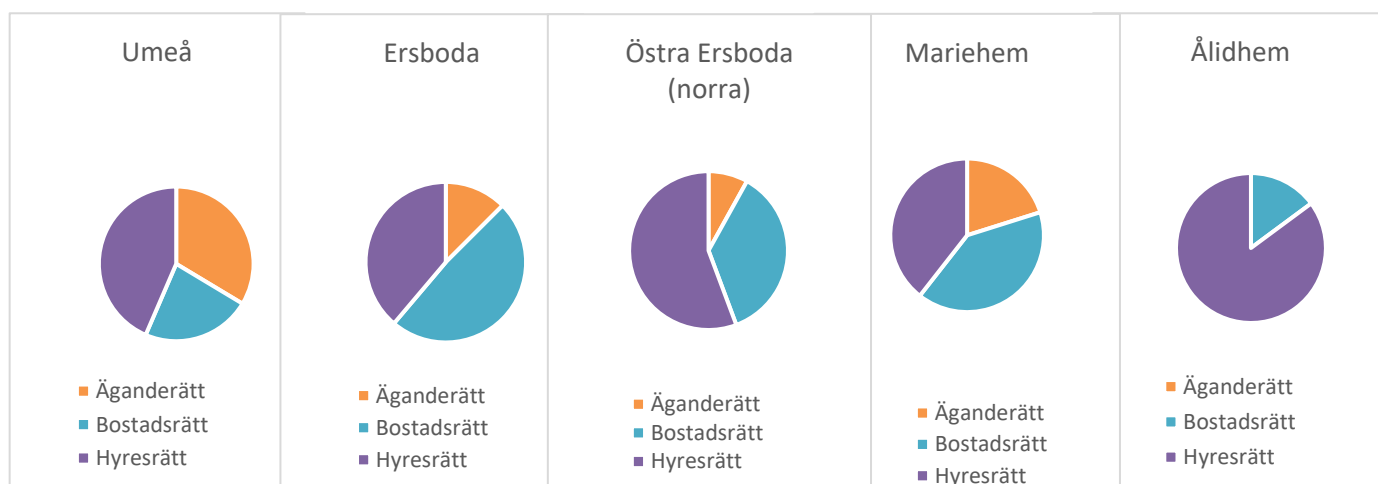
nödvändigtvis leder till kriminalitet. Det finns risk att unga väljer sin familj och sitt nätverk före samhället även när det handlar om grov kriminalitet. Äldre kriminella kan styra över yngre på ett mer självklart sätt.” (samordnare på individ- och familjeomsorgen)

De socioekonomiska skillnaderna mellan stadsdelarna

Till den här lägesbilden presenteras registerdata som Umeå kommun har tillgång till och där har urvalet varit faktorer som visar på skillnader utifrån socioekonomiska aspekter. Dessa är upplåtelseform, disponibel inkomst, etniskt ursprung, ohälsa och skolresultat.

Upplåtelseform

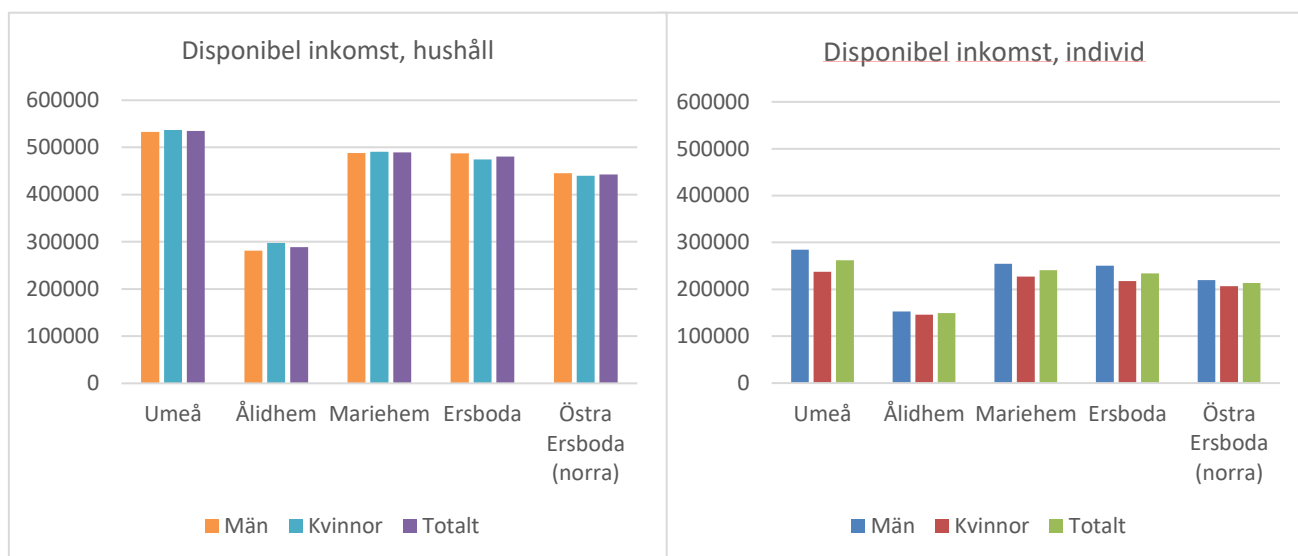
Umeå generellt har relativt sett spridning mellan upplåtelseformerna hyresrätt, bostadsrätt och äganderätt. Ålidhem skiljer sig från övriga kommunen på grund av bristen på äganderätter. Ersboda är en stor stadsdel, större än både Mariehem och Ålidhem, och det finns därför skäl att lyfta ut delar av Ersboda där de socioekonomiska utmaningarna är större, därför har det nyckelkodsområdet särredovisats.

Figur 2. SCB. Lägenhetsregistret 2018

Disponibel inkomst

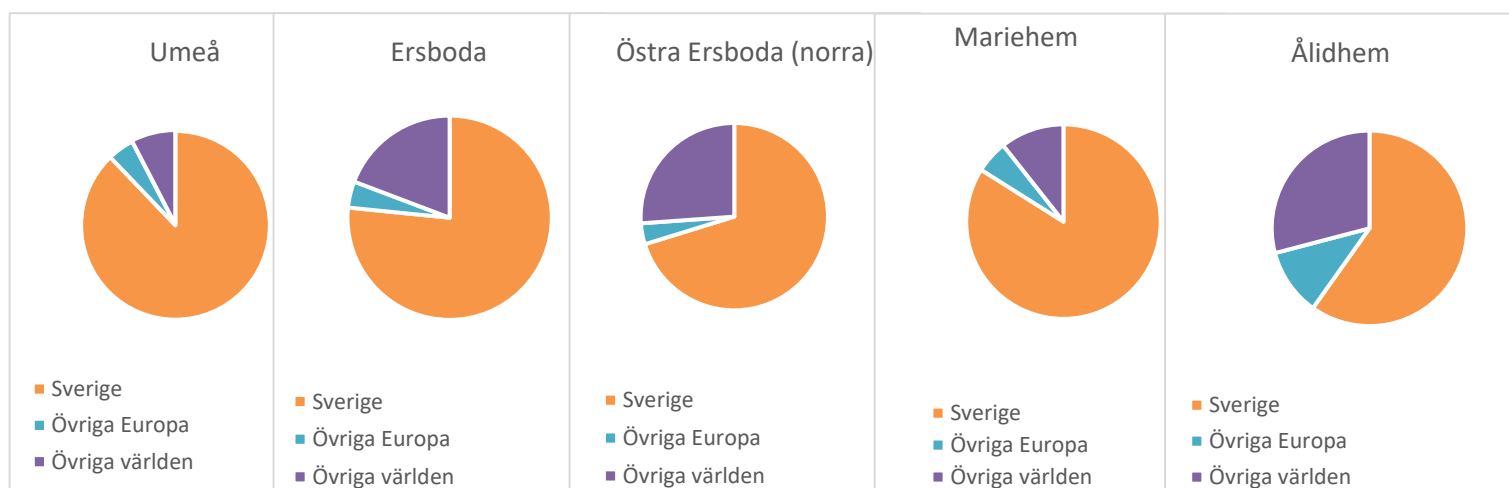
När det kommer till den disponibla inkomsten bland den så kallade nattbefolkningen, alltså de som är skrivna i kommunen, har Ålidhem lägsta inkomster, se diagram på nästa sida. Det kan troligtvis förklaras av att en stor del av Ålidhemsborna är studenter och har lägre inkomster än övriga befolkningen.

Figur 3. SCB. Inkomst och taxeringsregister. 2017

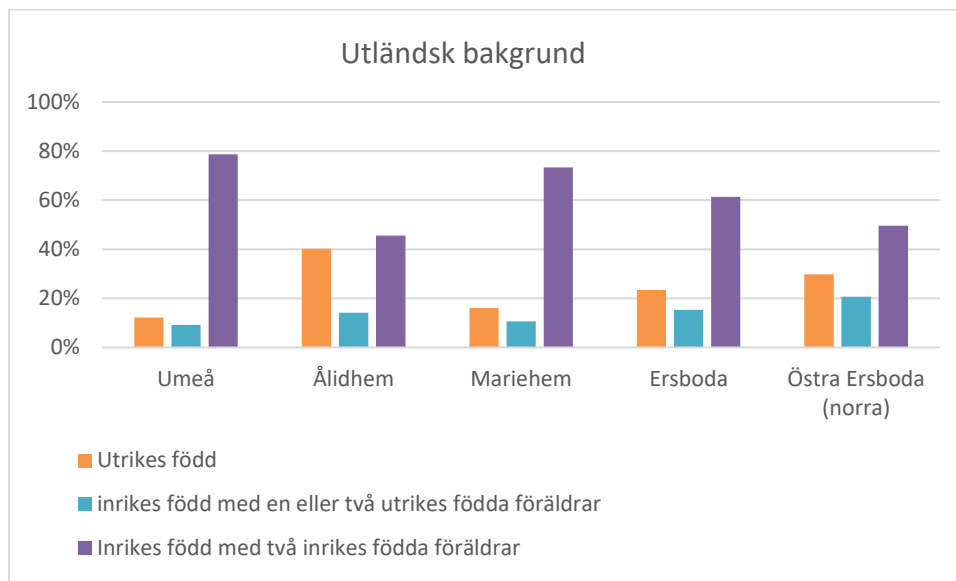
Etniskt ursprung

Enligt deltagarna på workshopparna kan en del av utmaningarna på nordöstra stadsdelarna härledas till bristande integration och diskriminering på grund av hudfärg. Ålidhem är det området som har flest utrikesfödda, både från övriga Europa och övriga världen. Östra Ersboda har en högre andel med en eller två föräldrar födda utomlands än övriga Umeå. Utländsk bakgrund verkar vara en faktor som påverkar individers utanförskap (Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige. En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet 2018. Forte).

Figur 4. SCB. Register över totalbefolkningen. 2018

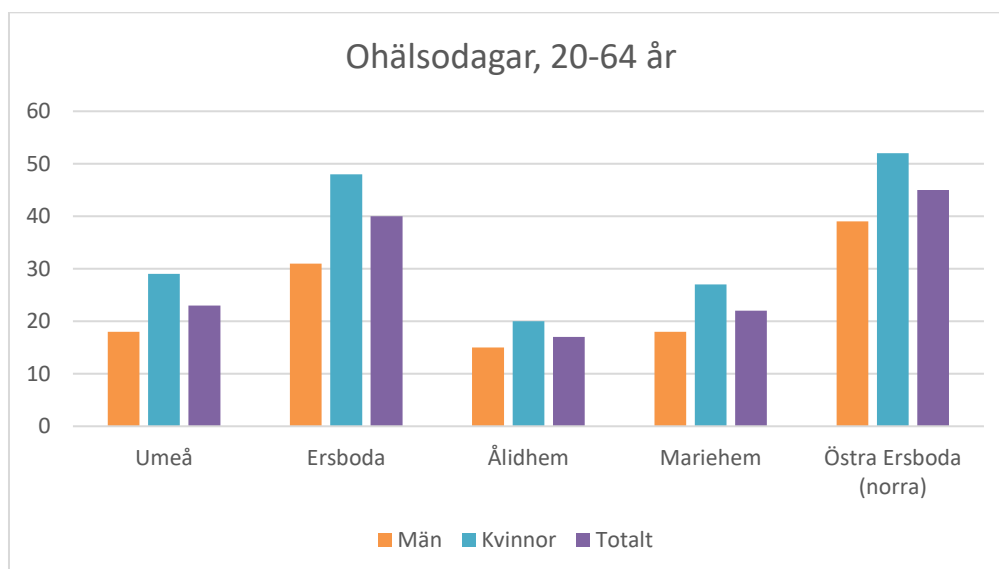
Födelseland

Figur 5. SCB. Register över totalbefolkningen. 2018

Ohälsodagar

En ytterligare socioekonomisk aspekt är ohälsodagar där redan utsatta grupper ofta drabbas av ohälsa (Forte). Ålidhem ligger under kommunsnittet, vilket kan förklaras av att studenter inte kan sjukskriva sig på samma sätt som personer som arbetar. Ersboda har fler ohälsodagar än kommunsnittet och där har kvinnorna på Östra Ersboda flest ohälsodagar i kommunen med 51 dagar/år.

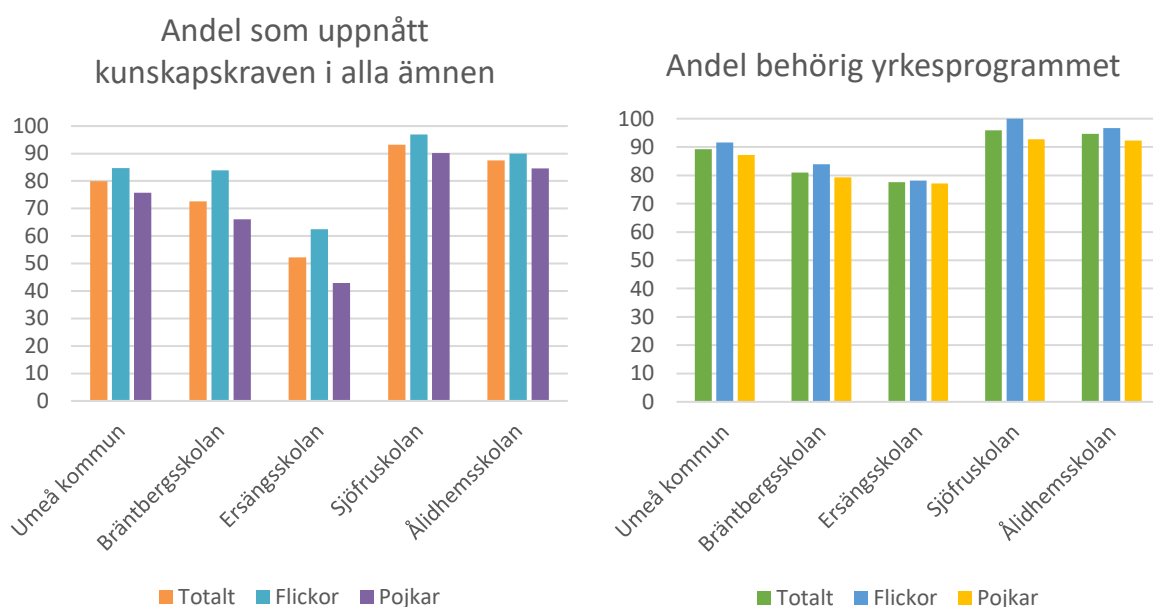

Figur 6. SCB. Statistik om ohälsa 2018

Skolresultat

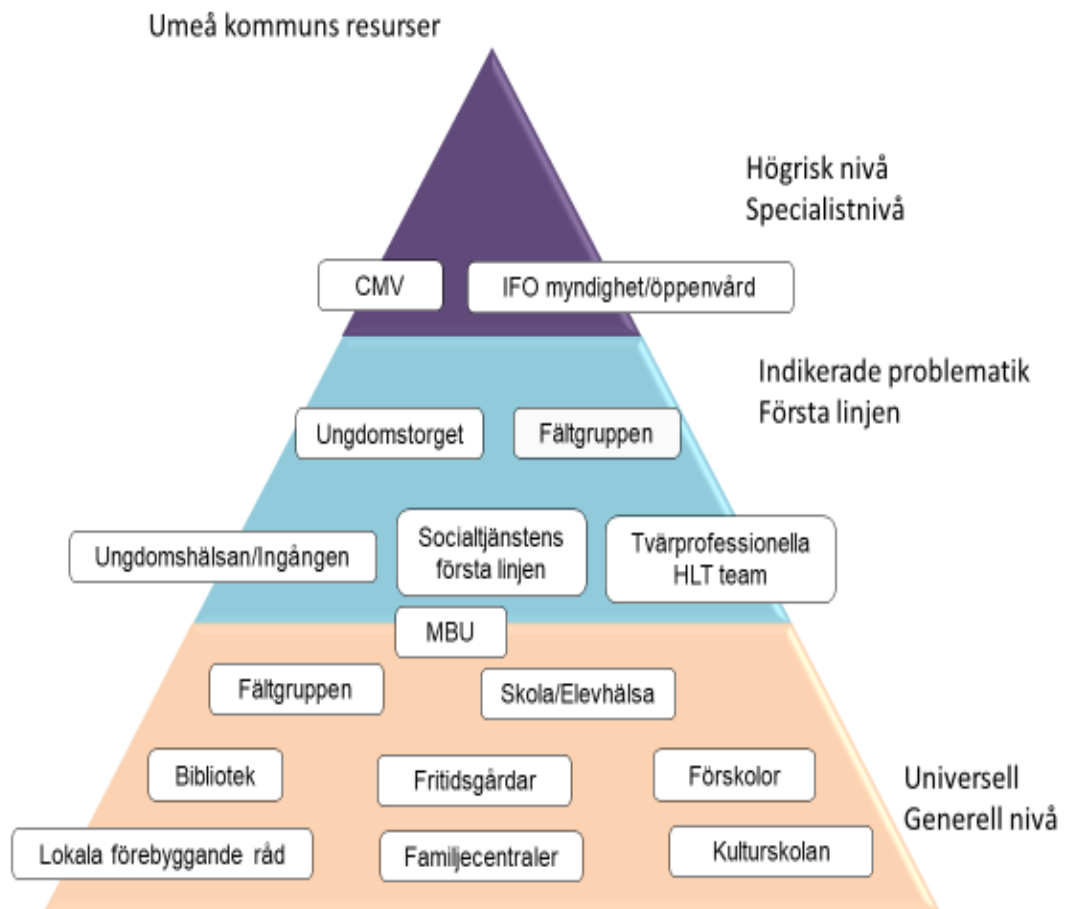
En viktig skyddsfaktor är skolframgång. Två viktiga mått på skolframgång är andelen elever som är behöriga till yrkesprogram på gymnasiet och andelen i årskurs 9 som uppnår kunskapskraven i alla ämnen. En jämförelse mellan eleverna på högstadieskolorna på Ersboda, Mariehem och Ålidhem (Sjöfruskolan och Ålidhemsskolan) visar stora skillnader mellan skolorna. Skillnaderna kan till viss del förklaras av att andelen nyanlända och flerspråkiga elever skiljer sig mellan skolorna men det faktum att knappt 50 procent av Ersängsskolans pojkar uppnådde kunskapskraven i alla ämnen våren 2019 är bekymmersamt och något som uppmärksammas i en riktad insats nyanlända och flerspråkiga elever. Den riktade insatsen handlar om att förbättra nyanlända och flerspråkiga barn och elevers måluppfyllelse. Det är en utvecklingsinsats som berör bland annat förskollärare, lärare och rektorer i huvudsak verksamma på de nordöstra stadsdelarna. Målet för den satsningen är att skapa bättre förutsättningar för både individer och familjer.

Enligt Skolverket (2018) lyckas skolor bättre när det finns en gynnsam socioekonomisk sammansättning. Elever med samma socioekonomiska bakgrund får högre betyg om de går i en skola med gynnsam socioekonomisk sammansättning jämfört med om de går i en skola med mindre gynnsam socioekonomisk sammansättning (*Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor. Skolverket 2018*).

Figur 7. Skolkontoret Umeå kommun. 2019

Umeå kommuns resurser på olika nivåer

Lägesbild Östra Ersboda

När förra lägesbilden togs fram, 2018, var skillnaderna mellan områdena relativt liten. Sedan dess har områdena utvecklats åt olika håll. När det gäller Ersboda och framförallt Östra Ersboda är den sammanvägda uppfattningen att situationen på området förvärrats sedan 2017.

Däremot framkom det i lägesbilden 2018 att situationen i den offentliga miljön på Östra Ersboda var mest allvarlig med ungdomsgrupperingar och kriminalitet kopplade till dessa grupperingar. I de rapporter som kommer in med hjälp av arbetsmetoden EST, Effektiv samordning för trygghet, har dock andra platser upplevts mer problematiska, i synnerhet Ålidhem centrum. En rad åtgärder har gjorts på Östra Ersboda, som kan ha bidragit till att situationen i den offentliga miljön förbättrats. Situationen på området i stort är på samma nivå eller försämrade.

Genomförda åtgärder 2018–2020:

- Gator- och parker, Bostaden och Fastighet har förändrat utemiljön.
- Daglig verksamhet har flyttat in i tomma lokaler på Byttgränd 9.
- Projekt riktat till unga på Ersboda Folkets hus.
- Ersboda ungdomens hus har öppnat.
- Områdespoliser har börjat på nordöstra stadsdelarna.
- Fältgruppen har prioriterat Ersboda.
- Biblioteket har anställt extra personal.
- Ökat samarbete mellan polisen och Bostaden.

Det finns fortsatt anledning att fokusera det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet på Östra Ersboda trots att de initiala problemen, som aktualiserades 2017 i den offentliga miljön, förbättrades.

Det som kommer fram i underlaget från workshopparna och från ungdomarna själva är framförallt två saker: drogkriminalitet och segregation.

Kriminalitet och då framförallt narkotikarelaterad kriminalitet

Det finns en stor oro för utvecklingen av narkotikasituationen och kriminalitet kopplad till narkotika. Narkotikahandling är den ekonomiska motorn bakom kriminaliteten på nordöstra stadsdelarna. Det finns en mer liberal syn på narkotikabruk som kommer öka mer

bland unga idag än tidigare. De löst sammansatta kriminella gäng på de nordöstra stadsdelarna spås fortsätta vara aktiva framöver. Prognosen från polisens underrättelse är att det kommer se likadant ut som 2019 (Lokalpolisområde Umeå).

Narkotikasituationens problematik är mångfacetterad och det är rotorsaken till en stor del av brottsligheten på de nordöstra stadsdelarna.

Både polis och socialtjänst gör bedömningen att det råder en liberal syn på narkotikabruk, särskilt cannabis, bland unga idag. Polisen gör en prognos om att användningen kommer att öka bland unga.

”Liberal syn på droger bland ungdomar vi möter. Synen upplevs även som liberal bland de ungdomar som inte använder droger. Menar att det är ok att exempelvis röka cannabis om man vill, det är upp till var och en. De allra flesta ungdomar känner till någon som använder droger eller hur man kan få tag i det om man vill. Många uttrycker också att det många gånger är lättare att få tag på droger än få långat alkohol.” (Fältpedagog)

Psykisk ohälsa

En anledning till att efterfrågan på narkotika ökar kan kopplas till psykisk ohälsa. Unga idag uppskattar sitt psykiska mående sämre än tidigare. Psykisk ohälsa hos barn i åldern 10–17 år har ökat med över 100 procent på tio år (Folkhälsomyndigheten). Barn och unga som fått neuropsykiatriska diagnoser som adhd har ökat med över 300 procent de senaste tio åren (Socialstyrelsen). För unga med psykisk ohälsa och neuropsykiatriska diagnoser ökar risken att missbruka narkotika (Karolinska institutet, Kriminalvården). Bland personer med skadligt bruk eller beroende och flera psykiatriska diagnoser var adhd vanligt (Kartläggning av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik, 2019 Socialstyrelsen).

En annan aspekt av just narkotikamissbruk är att missbruket i sig ökar risken att få psykiska besvär (Socialstyrelsen). Bland de som missbrukar eller är beroende har mer än dubbelt så många jämfört med befolkningen i övrigt någon gång under livet haft en psykiatrisk diagnos (Socialstyrelsen 2019).

”Vi upplever att många ungdomar vi möter uttrycker dåligt mående som ångest av olika slag, sömnproblem, depression och så vidare ... Vi ser också att många har olika diagnoser som adhd, add och liknande. Självska debeteende och självmedicinering visar sig ofta bland ungdomarna.” (Fältpedagog)

Finansiering av missbruk

Ett vanligt sätt att finansiera ett narkotikamissbruk är att själv sälja narkotika. Det finns också personer som säljer narkotika utan att själva bruka narkotika för att det ger relativt goda möjligheter att tjäna pengar. Det handlar framför allt om löst sammansatta grupperingar med unga som begår brott tillsammans tillfälligt. Narkotikamarknaden är i dagsläget inte kopplad till territorier utan olika ungdomsgäng förflyttar sig mellan stadsdelarna. De äldre mer aktiva i kriminalitet ser fortfarande fältgruppen som ett hot. Det har skett allvarliga situationer med knivar på skolorna. Personalen upplever att det finns en oro på bostadsområdet, där äldre kriminella rekryterar barn och unga. De äldre kriminella har dock stor påverkan på barn och unga på området

”Äldre kriminella rekryterar ungdomar så tidigt som i mellanstadiet, de bygger en relation genom att exempelvis bjuda på godis för att sen i utbyte låta dom utföra kriminella handlingar. Vi upplever att vi träffar på yngre och yngre ungdomar som riskerar att hamna i riskzon vad gäller normbrytande beteende så som attityd, kriminalitet, droger och så vidare.” (Fältpedagog)

Våldsbrott

Inom kriminella grupperingar är det vanligt med våldsbrott och våldskapitalet bland de som hanterar narkotika upplevs vara stort. Tillgången på illegala skjutvapen kommer vara god under 2020, anser polisen. Vanligtvis är det modifierade startpistoler som köps legalt och sedan byggs om. Det är troligt att fler våldshandlingar kommer vara kopplade till skjutvapen under 2020.

”Attityden upplevs som hårdare och att många ungdomar glorifierar det kriminella livet. Vi träffar också en del tjejer som ser upp till äldre, tuffa killar, tycker dom är spännande.” (Fältpedagog)

Otrygghet

Narkotikahandel i offentlig miljö skapar otrygghet bland allmänheten. Tryggheten på Ersboda är lägre i Unga-enkäten än kommunsnittet. Ersboda är det område som har den högsta andelen otrygga killar, 14 procent. Det är betydligt högre än det område med de näst högsta andelarna otrygga killar som är Marieområdet med 8 procent. För tjejernas del låg otryggheten på Ersboda på 40 procent (Unga 18, 2019 Umeå kommun).

Vissa av eleverna på Ersängsskolan upplever att Östra Ersboda är otryggt. En av anledningarna till otryggheten de upplever är bland annat närvaron av kriminella personer.

” Det finns läskiga människor/gäng. Där är mycket kriminalitet, det att det är mörkt och drugdealers. Det är också stökigt utanför bostadshusen på natten på sommaren (motorcyklar, skrikande barn)” (Elever årskurs 7–9)

Övriga brott som lyfts kopplat till Ersboda är:

- Stölder/snatterier
- Personrån
- Utpressning
- Elever växlar pengar vilket väcker misstanke om penningtvätt/narkotikabrott
- Det är vanligt med stulna nycklar/taggar
- Hot
- Våldshandlingar mellan elever med tillhyggen, där släkten backat upp
- Hämndtänkande, man ska ge igen, både mot barn och vuxna, till exempel skolpersonal
- Vapenbrott, framförallt knivar, där det varit incidenter med knivbråk

”Enligt ungdomarna själva går allt fler ungdomar beväpnade vilket vi också uppmärksammat. Personalen har kännedom om att några elever utför kriminella handlingar, vissa tar med sig knivar till skolan. Det kan bero på att eleverna är rädda att bli utsatta av andra elever.” (Skolpersonal)

Risk för segregation och utanförskap

Skolorna på Ersboda har problem med försämrade skolresultat och socioekonomiska utmaningar. Det är svårt att rekrytera behöriga lärare, det är stor personalomsättning och många är relativt nyexaminerade lärare utan längre erfarenhet. Det är också svårt att rekrytera förstelärare. Det upplevs extra utmanande att arbeta på dessa skolor, föräldrar kan vara respektlösa och hotfulla och ibland är det otrevliga möten med vårdnadshavare. Konsekvensen blir att dessa skolor numera väljs bort av mer resursstarka elever som har Ersängsskolan som närmaste skola.

”Föräldrar som försvarar sitt barns negativa, normbrytande beteende genom eget hotfullt beteende mot personal som markerar.” (Skolpersonal)

Bristande föräldraförmåga

En viktig skyddsfaktor är att ha föräldrar som kan tillgodose sina barns behov. Bland personalen finns det en oro för vissa av föräldrarnas bristande föräldraförmåga. Orsakerna till bristande föräldraförmåga kan vara många, det som lyfts är bland annat bristande språklig och kulturell kompetens som kan leda till att barnen tar över i hemmen.

En del av föräldrarna har bristande språkkunskaper, låg utbildningsnivå och många elever får inte stöd med läxor av förälder. Det finns en utsatthet i vissa familjer där många inte känner till sina rättigheter och skyldigheter. En del elever saknar kläder utifrån årstid, vilket tolkas som att familjerna har låga inkomster. Det saknas också trygga vuxna på området under kvällar och eftermiddagar.

”Mer ansvarsfulla föräldrar behövs.” (Elev årskurs 9)

Många föräldrar är inte integrerade i samhället och vissa föräldrar upplevs rädda. I vissa familjer får äldre syskon ansvara för sina yngre syskon. Det är ett problem att några elever åker till sina föräldrars hemländer utan att blivit beviljade ledighet, vilket medför att de inte socialiseras in i samhället, de tappar också i sin språkutveckling.

”Barn som får bestämma/styra hela familjer, bland annat språkets makt. Vi har föräldrar som inte har språket och/eller förståelse för samhällsfunktionerna, gör att de har svårt att stötta sina barn.” (Skolpersonal)

På Östra Ersboda finns det exempel på motsättningar mellan etniska grupper där föräldrarna har förstärkt motsättningarna mellan elever av olika etniska ursprung. Även hedersproblematiken har gått ner i åldrar och man kan numera se elever från årskurs 3–4 som troligen är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

En ytterligare sak som oroar är tystnadskulturen bland barn som upplevs som utbredd bland unga på Ersboda. Det finns också en misstro mot myndighetsföreträdare och en negativ syn på myndigheter. Inkomsterna på Östra Ersboda är lägre än kommunsnittet, vilket kan påverka de unga negativt. Det som lyfts är bland annat att barn inte har vinterkläder eller har möjlighet att delta i föreningsaktiviteter i den utsträckning som de skulle vilja.

Lägesbild Ålidhem

Den samlade bedömningen kring situationen på Ålidhem när denna lägesbild togs fram är att det är en i stort sett välmående stadsdel och situationen för unga är relativt sett god.

Skolorna har goda resultat, det är hög trivsel och positiv kultur på skolan. Ålidhem har väldigt många anläggningar och aktiva föreningar som engagerar invånarna på stadsdelen. Där kan Fritidsbanken, Klossen, Junis, Biljardklubben, Dalkarlså folkhögskola, Ålidhems fritidsgård och Guif vara värda att lyfta i sammanhanget.

Det enda som kommer fram som orosmoment är situationen på Ålidhem centrum, och att underhållet upplevs slitet på vissa platser.

Skolresultat och skolklimat

På Ålidhem finns för närvarande två högstadieskolor. Den ena är Sjöfruskolan som har tillfälliga lokaler på Norra Ålidhemsskolan eftersom de inte får plats i ordinarie lokaler på Tomtebo. De flesta av eleverna kommer dock från Tomtebo. Den andra är Ålidhemsskolan som har sin verksamhet på Södra Ålidhemsskolan. Upptagningsområdet är framförallt Ålidhem, Sofiehem och Innertavle.

Resultaten på skolorna på Ålidhem var vårterminen 2019 mycket goda. Andelen behöriga till yrkesprogram på gymnasiet var cirka 95 procent på både Sjöfruskolan och Ålidhemsskolan. Över 90 procent av eleverna på Sjöfruskolan har uppnått kraven i alla ämnen och för Ålidhemsskolan ligger motsvarande siffra på 88 procent.

”Andra vuxna som besöker skolan blir förvånade över att eleverna är så artiga och trevliga. Jag antar att de hade andra föreställningar, men det brukar de säga till mig. Att eleverna är så trevliga.” (Rektor)

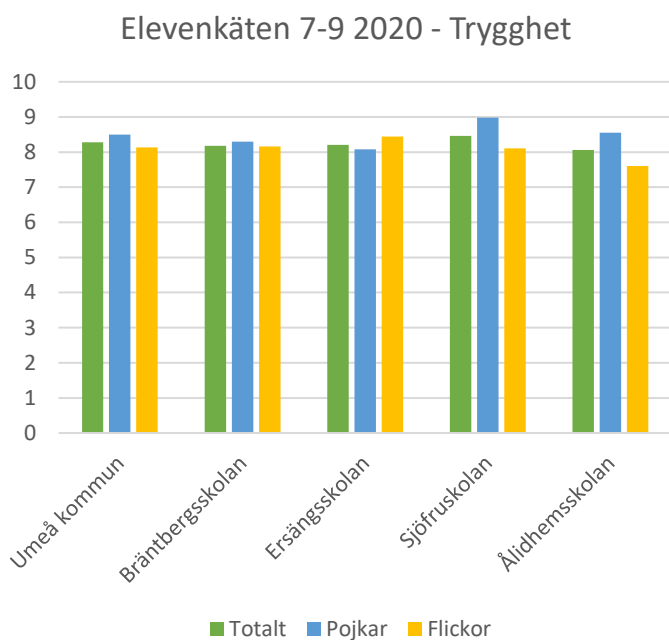
Tryggheten på Ålidhem/utemiljö

Enligt elevrådet är eleverna på Ålidhemsskolan är väldigt positiva till sin stadsdel. Även de elever som inte bor på Ålidhem trivs på skolan och i området.

”Jag känner mig trygg, det är ett litet område, jag känner alla. På ÅC [Ålidhem centrum] är det bevakning av polis och väktare, det gör att det känns tryggt på kvällarna, vi som bor här är inte rädda.” (Elev årskurs 8, Ålidhemsskolan)

I Unga 18 var dock de östra stadsdelarna, där Ålidhem ingår, det område som upplevdes mest otryggt för tjejer. Där uppgav 55 procent att de kände sig otrygga när de gick hem ensamma på kvällen. Sedan hösten 2018, när unga-enkäten genomfördes, har dock flera

trygghetsskapande åtgärder genomförts, bland annat trygghetsvandringar, förbättrad belysning samt ökad vuxennärvaro av fältpedagoger, väktare och områdespolis. Resultatet på elevenkäten 2020 tyder dock på att tryggheten för flickorna fortsatt är ett problem på Ålidhem, se tabell nedan.

Figur 8. Skolkontoret Umeå kommun. 2020

I stadsdelsdialogen på Ålidhem var Ålidhemsborna överlag väldigt positiva:

”Det samlade intrycket var att Ålidhemsborna trivs väldigt bra i sin stadsdel. Många pratade varmt om den sociala gemenskapen och härliga stämning som finns på Ålidhem. Det bästa med att bo på Ålidhem är att allting finns; matbutiker, kulturutbud, restauranger, nattklubb och idrottsföreningar.”

”Det är tryggt egentligen, när vi är ute känns det tryggt, det är blandat mellan olika kulturer, mycket folk i rörelse, levande, det är ganska tryggt.”

Ålidhem centrum

I stadsdelsdialogen lyftes Ålidhem centrum och Klossen som platser som många uppskattar. Men Ålidhem centrum är också en plats som många upplever som otrygg. I den mån det finns öppen narkotikaförsäljning i Umeå är det på Ålidhem centrum, uppger polisen. I enkätsvaren på Effektiv samordning för trygghet var Ålidhem den stadsdel som fick flest

inrapporterade svar under 2019, och har gått om Östra Ersboda som initialt fick flest incidenter inrapporterade.

Under första kvartalet 2020 har en centrumsamverkan byggts fram för aktörerna på Ålidhem centrum där fastighetsägare, polisen, dagligvaruhandlare och Umeå kommun ingår.

För dagligvaruhandlarnas del har det blivit normaliserat med snatterier och stölder. De upplever att det inte känns relevant att anmäla till polisen för varje incident, trots att det egentligen är ganska allvarliga incidenter. De upplever att det både är incidenter i och runt butikerna. Vissa av de som genomför dessa brott är inte rädda för att bli påkomna, utan plockar på sig varor mer eller mindre utan att dölja det.

”Vi har problem med snatterier, de kan vara så nonchalanta. De kan avbryta ett snatteri för att svara på sms, sen går de och hänger i Ålidhem centrum, rakt utanför butiken. Risken för att bli tagna för snatteri är så pass liten – vår butik kallas för ”Ålidhems skafferi”. Jag vill inte att det ska vara normaliserat.”

(Handlare på Ålidhem)

Situationen, som pågått under lång tid, har lett till att personalen inte orkar eller vågar säga ifrån. Det är risk för repressalier av de stökiga kunderna. Det har varit incidenter med hot och våld riktat mot butikspersonal. Cheferna har fått följa med anställda till bilen på kvällstid, de vågar inte gå från personalentrén då de kan vara rädda efter en konflikt med en hotfull kund. Det går upp och ner med problembilden. Ålidhem centrum är ett paragraf 3-område vilket gör det möjligt för ordningsvakter att vara verksamma. Under en period utan ordningsvakter kände sig personalen mer otrygga.

Referenser

Bergnehr, Disa & Enell Sofia (2018 a) *Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige. En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet*

Stockholm: Forte. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

<https://forte.se/app/uploads/2018/04/ungas-levnadsvillkor-2018-06-15.pdf>

Carlberg Ingrid (2014) *En diagnos det stormat kring. Adhd i ett historiskt perspektiv*

Stockholm: Socialstyrelsen. Artikelnummer 2014-10-40

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2014-10-40.pdf>

Danielsson, Anna-Karin & Allebeck Peter (2015) *Cannabis i Stockholms län - Konsumtion och konsekvenser*

Stockholm: Folkhälsoguiden Region Stockholm. Rapport 2015:1

<https://www.folkhalsoguiden.se/material/rapporter/cannabis-i-stockholms-lan/>

Danielsson Ola (2011) *Forskare försöker bryta onda cirklar.*

Medicinsk Vetenskap nr 1, 2011.

<https://ki.se/forskning/forskare-forsoker-bryta-onda-cirklar>

Folkhälsomyndigheten (2019) *Därför ökar psykisk ohälsa bland unga*

Solna: Folkhälsomyndigheten [https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/barn-och-unga--psykisk-halsa/darfor-okar-psykisk-ohalsa-bland-unga/)

[levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/barn-och-unga--psykisk-halsa/darfor-okar-psykisk-ohalsa-bland-unga/](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/barn-och-unga--psykisk-halsa/darfor-okar-psykisk-ohalsa-bland-unga/)

Folkhälsomyndigheten (2019) *Statistik om psykisk hälsa bland barn och unga*

Solna: Folkhälsomyndigheten [https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/barns-psykiska-halsa/)

[levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/barns-psykiska-halsa/](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/barns-psykiska-halsa/)

Hanberger, Anders (2020) *”Umeå växer tryggt och säkert” – hur satsningen är tänkt att fungera, utsikterna att lyckas och hur den kan utvecklas.*

Umeå universitet.

<https://www.umu.se/globalassets/organisation/fakulteter/samfak/institutionen-for-tillampad-utbildningsvetenskap/forskning/forskningsmiljoer/utvardering/utvardering-av-umea-vaxer-tryggt-och-sakert-delrapport-april-2020.pdf>

Heidenberg, Anders (2014) *Skillnad i livsvillkor, skillnad i hälsa.*

Stockholm: Forte. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

<https://forte.se/artikel/skillnad-i-livsvillkor-skillnad-i-halsa/>

Lundholm Lena (2013) *ADHD i Kriminalvården. Sammanfattningsrapport*

Norrköping: Kriminalvården. Projektnummer 2013:266

https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/adhd_slutrapport.pdf

Skolverket (2018) *Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor*. Stockholm: Skolverket Rapport 467

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2018/analyser-av-familjebakgrundens-betydelse-for-skolresultaten-och-skillnader-mellan-skolor?id=3927>

Socialstyrelsen (2019) *Kartläggning av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik*. Stockholm: Socialstyrelsen. Artikelnummer: 2019-11-6481

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-11-6481.pdf>

Stålheim, Jonas (2018) *"Everybody gets a little bit loco": Interactions between psychotic experiences and substance use as dimensional phenomena*

Göteborgs universitet. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/54896>

Thuresson, Peter & Rosenlöv, Josefina (2019a) *Unga18. Hur mår tonåringarna i Umeå kommun?*

Umeå kommun

https://umea.se/download/18.183cff0916853cd4e7d7f3c/1548410488406/Unga18_20190117.pdf

Bilaga 1. Uppföljning Umeå växer-tryggt och säkerts aktivitetsplan (rev. 2019-04-17)

